

Något om böter.

Av professor IVAR STRAHL.

Vid en konferens i Reykjavik vid midsommartiden 1950, den Femte nordiska kriminalrättskonferensen,¹⁾ var som överläggningssämne uppsatt »Ekonomiska brottsstraff». Meningen var att diskutera böter, skadestånd såsom brottspåföljd samt förverkande. Det sistnämnda ämnet medhanns icke. Skadestånd diskuterades däremot. Att behandla skadeståndsrätten i hela dess vidd kunde naturligtvis icke komma på frågan, utan ämnet sågs från kriminalpolitisk synpunkt. Diskussionen gällde huvudsakligen på vad sätt skadeståndsskyldighet skall kunna utnyttjas såsom medel i kampen mot brottslighet,²⁾ vilket gav anledning att dryfta sådana frågor som föreskrift om skadeståndsbetalning i villkorlig dom. Mesta tiden användes emellertid för att diskutera bötesstraffet, och jag skall tillåta mig att härnadan beröra några frågor angående detta i anslutning till diskussionen och med begagnande av uppgifter som insamlats till konferensen eller efteråt på dess begäran.

En fråga, som tilldrog sig uppmärksamhet vid konferensen, var frågan om den *omfattning i vilken böter användas*. Det visade sig, att denna är mycket olika i de skilda nordiska länderna.

I Sverige uppgick antalet ålagda bötesstraff år 1947 till 144.435. År 1948 stannade det vid 112.600, vilket emellertid åtminstone till mycket stor del torde ha berott på att en lönekonflikt delvis lamslog åklagarnas och domstolarnas verksamhet. I antalet för år 1948 äro inräknade de bötesstraff, till antalet 60.300, som enligt bestämmelserna i den då ikraftträdde rättegångsbalkens 48 kap. ålades genom s.k. strafföreläggande.

Antalet ålagda bötesstraff är således i Sverige högst avsevärt. Talet 144.500 motsvarar 2 % av invånarantalet, 7 millioner, och motsvarar mer än dubbla folkmängden i rikets femte stad, Hälsingborg. En nedgång i förhållande till detta antal är emellertid att räkna med på grund av tillkomsten av nya rättegångsbalken, vilken i 20:7 första punkten öppnar möjlighet till åtalseftergift vid brott varå endast böter kunna följa. På grund av denna bestämmelse eftergavs åtal år 1948 mot cirka 2100 och år 1949 mot cirka 7200 personer vilka, om bestämmelsen ej gällt, skulle ha blivit bötfällda.

¹⁾ Se om denna Svensk juristtidning 1950 s. 999 samt denna tidskrift s.å. s. 260, varest ett sammanfattande referat av diskussionen meddelas.

²⁾ I förf:s »Förberedande utredning angående lagstiftning på skadeståndsrättens område», statens offentliga utredningar 1950:16, anläggs s. 154 ff, vissa synpunkter på denna fråga. Se också v. *Eyben* i Festskrift til Henry Ussing, Kbhvn 1951, s. 126 ff.

Man har anledning att fråga vad det är för slags förseelser som föra en sådan mängd medborgare i kontakt med rättvisan?³⁾ En blick på den senast utkomna delen av den officiella statistiska publikationen »Brottsligheten«, nämligen den för år 1947, visar att under detta år bötfälldes cirka 30.000 personer för fylleri och cirka 8500 för förargelseväckande beteende. Motsvarande tal är för förseelser mot vägtrafikstadgan och författningarna angående motorfordon omkring 64.000, för förseelser mot ordningsstadgan för rikets städer, lokala ordningsföreskrifter o. dyl. 9.500, för förseelser mot kristidsförfattningar inemot 7.000 samt för förseelser mot författningar angående rusdrycker och pilsnerdricka cirka 3.500. Enligt dessa siffror är det två stora poster som tillhoppa svara för nära $\frac{3}{4}$ av alla bötesförseelserna, nämligen dels fylleriet och det detta närstående förargelseväckande beteendet med $\frac{1}{4}$, dels trafikförseelserna med inemot hälften.

I Norge är bilden en annan. Antalet bötesålägganden är visserligen i förhållande till folkmängden, 3,1 millioner, ungefär lika stort som i Sverige, nämligen 58.000 år 1948 motsvarande 1,9 % av folkmängden. Men bland dessa bötesstraff svarade fylleriförseelserna för icke mindre än 40.000. Det visar sig således, att man i Norge icke anser sig behöva ingripa med böter mot trafikförseelser, ordningsförseelser och kristidsförseelser i ens tillnärmelsevis samma utsträckning som i Sverige. Böter för annat än fylleri uppgå knappt till $\frac{1}{3}$ av hela antalet. Naturligtvis kan man tänka sig flera orsaker till detta: större laglydnad, mindre omfattande eller lättare åttlydda reglerande föreskrifter, mindre benägenhet att förse sådana föreskrifter med sanktion genom att stadga böter för överträdelse m.m. Det är dock icke sannolikt, att de norska förhållandena skulle så väsentligt avvika från de svenska, om icke också åtalspraxis vore mycket återhållsammare i Norge.

Av betydelse synes vara § 85 andra stycket i norska straffeprocessloven den 1 juli 1887, enligt vilket lagrum åtal får underlåtas »när det antas, at intet offentlig hensyn krever, at den straffbare handling påtales«. I fråga om förseelser tillkommer bestämmanderätten i detta hänseende den åklagare som skulle ha att åtala för förseelsen. Enligt uppgift av riksadvokaten Sund⁴⁾ är antalet påtaleundlatelser efter nämnda lagrum förhållandevis mycket stort. Han tillägger: »Over påtaleundlatelser i forseelsessaker føres ingen statistikk, men at antallet er stort vil man allerede kunne slutte derav at mindre lovovertrædelser meget hyppig avgjø-

³⁾ Att märka är visserligen, att antalet under ett år bötfälda är lägre än antalet ålagda bötesstraff, emedan åtskilliga fällts till böter två eller flera gånger under året.

⁴⁾ I De nordiska kriminalistföreningarnas årsbok 1940—41 s. 288 f.

res med en advarsel uten straffeforfølging. Hjemmelen hertil er i virkeligheten strpl. § 85 annet ledd.* Vid konferensen framhölls från norskt håll, att vederbörande polisman mycket ofta nöjde sig med en informell varning vid en bagatellförseelse, och det antogs, att detta vore huvudorsaken till det låga antalet böter.

I runt tal 90 % av de norska böterna lär åläggas genom föreläggande av polisen och föranleder icke domstolsförfarande.

Enligt uppgift till konferensen är bötesfrekvensen låg också i Island.

Vänder man så uppmärksamheten till Danmark, finner man, att förhållandena där avvika från de norska ännu mer än vad de svenska göra. Vad först angår årliga antalet ålagda böter är det i förhållande till folkmängden, vilken uppgår till cirka 4 miljoner, ännu mycket högre än det svenska. År 1946 ålades sålunda icke mindre än 148.000 bötesstraff, vilket gör 3,7 % av folkmängden. En undersökning av ålagda böter i Köpenhamn under första kvartalet 1947 är ägnad att belysa huru böterna fördela sig mellan olika grupper av förseelser. Fylleri, som i Norge är den helt dominerande förseelsen och även i Sverige spelar stor roll, svarar icke för mer än 11,5 % av böterna. Den alldeles dominerande kategorien är i Köpenhamn trafikförseelser av skilda slag, 60 %. Kristidsförseelser redovisas med 11 % och diverse ordningsförseelser med 7 %. Ehuru danska åklagare lika väl som norska ha befogenhet att underlåta åtal för förseelser, göra de måhända bruk av denna befogenhet i betydligt mindre utsträckning. Däremot användes strafföreläggande mycket. År 1946 ålades 108.000 av bötesstraffen genom föreläggande⁵⁾ utan domstolsförhandling.

I Finland användes bötesstraff lika mycket som i Danmark. På en folkmängd av 4 miljoner kommo sålunda år 1946 149.413 bötesstraff, av vilka ungefär hälften eller 75.070 ålades medelst föreläggande, s. k. strafforder.

Det är onekligen märkligt, att böter användas i så olika omfattning i de nordiska länderna.^{5a)} Att man i Norge, om fylleriet lämnas ur räkningen, kan reda sig med förhållandevis mycket fåtaliga bötesstraff är en tankeställare. Måhända är det icke nödvändigt att i sådan omfattning som i Sverige ha en mängd med bötesstraff försedda föreskrifter om alla möjliga för-

5) Ytterligare 25.500 bestämdes genom att den tilltalade godtog ett av rätten föreslaget bötesstraff; endast 15.000 bestämdes genom dom.

5a) En utsträckning av jämförelsen till andra länder skulle visa än större olikheter. I Frankrike ålades 1942 endast 180.106 bötestraff (se rapport av *Yvonne Marx* om *Les courtes peines d'emprisonnement* till 12:e Congrès pénal et pénitentiaire international i Haag 1950, s. 9). De säregna förhållandena detta år, som är det senaste för vilket uppgift finnes, lära icke ha påverkat bötesstraffens antal särdeles mycket.

hållanden.^{5b)} Kanske kunde i allt fall tillämpningen av föreskrifterna på det sättet mildras, att polisen i större utsträckning än nu nöjde sig med att, såsom säges i 8 § av den svenska polisinstruktionen, påpeka förseelse eller att åklagaren oftare än nu meddelade åtalseftergift enligt 20:7 första punkten rättegångsbalken. Förhållandet syntes konferensen värt en närmare undersökning på komparativ bas.

Vad fylleriböter beträffar utgöra de ett problem för sig. Vid konferensen uttalades sympatier för tanken att i vid omfattning ersätta bötesstraff med läkarundersökning.⁶⁾

En stor del av diskussionen vid konferensen kom att röra *dagsbotssystemets* fördelar och nackdelar.

Dagsbotssystemet innebär som bekant, att böter ådömas i visst efter straffmätningsskäl bestämt antal enheter, kallade dagsböter, vilkas belopp bestämmas efter den sakfällades ekonomiska förhållanden. Systemet har införts i tre av de nordiska länderna, nämligen i Finland 1921, i Sverige 1931 och i Danmark 1939. Det visade sig vid konferensen, att representanterna från Finland och Sverige varmt försvarade systemet, medan de danska representanterna anförde att erfarenheterna hos dem enligt gängse uppfattning i juristkretsar icke varit tillfredsställande. De isländska och norska representanterna ställde sig också avvisande till systemet.

En orsak till de mindre goda erfarenheterna i Danmark synes vara, att dagsbotssystemet där genomförts i snävt begränsad omfattning, nämligen endast beträffande böter enligt strafflagen vilka utgöra endast en ringa procent av alla böter.⁷⁾ Enligt den förut nämnda statistiken från Köpenhamn uppgå de till endast 3 % av totalantalet. Att just förseelser enligt strafflagen bestraffas med dagsböter i motsats till alla andra ter sig egendomligt. Användningen av dagsböter har också varit för liten för att press och allmänhet skulle få förståelse för systemets innebörd. I brottmålsreferaten lär vanligen dagsbotsantalet icke omtalas.

I danska strafflagen ges bemyndigande att genom kungl. förordning utsträcka användningen av dagsbotssystemet utanför strafflagen. Så har dock icke skett, och det lär icke finnas någon opinion för en sådan utvidgning.

^{5b)} Ett förslag, som syftar till minskning av antalet bötestraff, har framlagts av *v. Byben* i hans i not 2 nämnda artikel, vilken publicerats då denna artikel redan förelåg i korrektur.

⁶⁾ Se härom *Kinberg*, *Behandling av alkoholbrottslingar*, 1949, s. 26 ff. Intresse tilldrog sig den isländska lagen den 25 maj 1949 om behandling av berusade personer och alkoholister, enligt vilken fyllerister kunna kvarhållas för läkarundersökning på sjukhus upp till två dygn. Lagen har emellertid ännu icke trätt i kraft. Se om lagen *Thórdur Eyólfsson* i denna tidskrift 1950 s. 55.

⁷⁾ Fylleri är icke straffbelagt i danska strafflagen.

Medan dagsbotssystemet i Danmark fått ett mycket litet tillämpningsområde, har man i Finland gått till motsatt ytterlighet och gjort det undantagslöst tillämpligt på alla böter.

I Sverige är systemet tillämpligt på strafflagens område, utom beträffande fylleri och förargelseväckande beteende, samt därutöver även på specialstraffrättens såvida ej maximum i straffskalan är 300 kr. eller mindre eller böterna äro vad man kallar normerade, d. v. s. skola bestämmas efter särskild beräkningsgrund såsom exempelvis efter värdet av föremålet för brottet. Numerärt överväga i rättstillämpningen böter som utdömas omedelbart i penningar, s. k. penningböter, med ett maximum som, om normerade böter undantagas, är 500 kr. för fylleri och förargelseväckande beteende och 300 kr. i specialstraffrätten. Att man behållit penningböter för dessa mindre förseelser beror dels på att den utredning som kräves för att bestämma dagsbetsbeloppet skulle bliva alltför betungande, dels på att man ansett bagatellförseelser vara av sådan natur att det väl låter sig försvara att lagöverträdaren får betala ett, alltid ringa, belopp med anledning av överträdelsen utan avseende på hans ekonomiska förhållanden.

Förhållandet mellan dagsböter och penningböter gav under första tiden av dagsbotssystemets tillämpning upphov till viss kritik. Man gjorde gällande, att det lätt kunde inträffa att en person med svag ekonomi för ett med dagsböter belagt brott fick betala lägre bötesstraff än för ett brott som var belagt med penningböter, ehuru sistnämnda slags brott enligt den tankegång som förestavat begränsningen av dagsbotssystemets genomförande i regel vore lindrigare än de förra. Olikheten mellan dagsböter och penningböter torde emellertid numera icke vålla större olägenhet. För sådana fall, där en person samtidigt lagföres dels för ett brott belagt med penningböter dels för ett med dagsböter belagt brott, skall enligt den år 1938 genomförda konkurrenslagstiftningen regelmässigt utdömas ett gemensamt straff i dagsböter. För andra fall har nog det minskade penningvärdet medfört, att skillnaden i beloppet av penningböter och dagsböter blivit mindre än tidigare.³⁾

³⁾ På en punkt av intresse i detta sammanhang synas de svenska konkurrensbestämmelserna icke tillfredsställande. Enligt 4:1 och 2 strafflagen skall, såsom antytts i texten, vid konkurrens regelmässigt utdömas ett gemensamt straff. Maximum för detta erhålles genom att med varandra summera straffsatserna. Höjning av straffet över maxima i de särskilda straffskalorna får emellertid ske allenast i den svåraste av de tillämpliga straffarterna. Om av två konkurrerande brott det ena är belagt allenast med böter och det andra med böter eller fängelse, får därför icke ådömas högre antal dagsböter än 120, vilket är maximum i skalan (men väl fängelse, t.o.m. över det i straffsatsen angivna maximum). Om två allenast med böter belagda brott konkurrera, får däremot ådömas böter upp till 180 dagsböter. Att ett missförhållande

Numera torde missnöje med dagsbotssystemet sådant det tillämpas i Sverige göra sig hört allenast i ett avseende. Detta angår dagsbotsbeloppet. Det har av flera gjorts gällande, att detta ofta sättes alltför lågt. Då antalet dagsböter enligt systemets tankegång icke bör påverkas av dagsbotsbeloppet, skulle enligt kritikerna detta leda till att många dömas att betala en bötessumma som är otillräcklig såsom påföljd för vad de gjort.⁹⁾ I betraktande av att kritiken framförts av flera, av vilka några haft tillfälle att skaffa sig kännedom om praxis vid ett stort antal domstolar, och att kritikerna brukat mycket starka ord, är det antagligt, att åtminstone vid den tidpunkt då kritiken framfördes åtskilliga domstolar ofta satt dagsbotsbeloppen påfallande lågt.

Till närmare belysning av rättstillämpningen i det kritiserade hänseendet har hos Statistiska centralbyrån samlats uppgifter avseende tre domsagor och tre tämligen stora städer, alla godtyckligt valda, under en kortare tidrymd år 1949.¹⁰⁾ Sammanställningar av uppgifterna lämnas i tab. 1—3. Enligt tab. 1 äro de mest använda dagsbotsbeloppen 3, 4 och 5 kr., enligt tab. 2 de mest använda dagsbotsantalen 6—20. Dagsbotsantal om 6, 7, 8 eller 9 förekomma emellertid enligt primärmaterialet endast

här föreligger framgår, om man tänker sig att en person samtidigt lagföres dels för två eller flera endast med dagsböter belagda brott, för vilka han synes böra få dagsböter till ett antal av mera än 120, dels ett brott som är belagt med böter eller fängelse men av sådan beskaffenhet att fängelse icke synes påkallat. I ett sådant fall är domstolen enligt nuvarande lydelsen av 4:2 strafflagen hänvisad till att välja mellan att ådöma 120 dagsböter eller att döma till fängelse. Intetdera är emellertid under angivna förutsättningar ett önskvärt straff. Missförhållandet kan avhjälpas genom att avskaffa bestämmelsen i 4:2 strafflagen att höjning må ske endast i den svåraste av de tillämpliga straffarterna. Förslag därom framlades av straffrättskommittén i dess betänkande angående brott mot staten och allmänheten (statens offentliga utredningar 1944:69 s. 104 f) med blev avvisat av departementschefen med intetsägande motivering.

⁹⁾ Uttalanden i denna riktning fälldes vid Svenska kriminalistförningens årsmöte den 28 november 1947 (se De nordiska kriminalistförningarnas årsbok 1947—48) av lagman *Lindstedt* (s. 111), rådmann *Wilhelmsson* (s. 119 ff), professor *Bergendal* (s. 132) och justitierådet *Beckman* (s. 133). Redan tidigare hade den sistnämnde i sin bok »Studier över brottsligheten och dess bekämpande i Sverige», 1947, s. 15 ff, gjort gällande, att dagsbotsbeloppet ofta sättes för lågt, och föreslagit sådan ändring av bestämmelserna att dagsbotsbeloppet i regel skulle bestämmas till 1/400 av årsinkomsten men icke få understiga 5 kr., såvida icke den sakkälle är varaktigt arbetsförmögen eller annat ömmande undantagsfall föreligger.

¹⁰⁾ Uppgifterna ha benäget ställts till förf:s förfogande av förste aktuarien *S. Groth*. De från Tveta, Vista och Mo domsaga samt Rådhusrätten i Jönköping gälla oktober 1949, övriga uppgifter november s.ä. Uppgifterna om förelägganden avse även sådana som icke underställts domstol.

Tab. 1. Antal bötesdomar (D) och bötesförelägganden (F) fördelade efter dagsbotsbeloppets storlek (i kr.).

Domkrets eller domstol	1:—		1:50		2:—		2:50		3:—		3:50		4:—		4:50		5:—		6:—		7:—		8:—		9:—		10:— och högre		
	D	F	D	F	D	F	D	F	D	F	D	F	D	F	D	F	D	F	D	F	D	F	D	F	D	F	D	F	
Tveta, Vista och Mo domsaga	—	1	—	—	4	1	1	—	4	5	—	—	3	5	—	—	9	4	4	3	2	—	—	—	—	—	—	—	—
Torna och Bara domsaga	—	2	1	1	2	1	4	2	7	3	2	1	2	2	—	1	1	3	—	1	1	1	1	—	—	—	—	3	—
Medelpads östra domsaga	—	—	—	1	—	1	—	2	8	5	—	2	6	—	—	—	3	2	—	2	—	—	—	1	—	—	—	1	—
Rådhusrätten i Norrköping	1	—	1	—	4	—	2	—	6	2	—	—	5	2	1	—	7	12	1	1	—	—	—	—	—	1	—	4	—
Rådhusrätten i Jönköping	3	—	4	—	3	—	—	—	4	3	—	—	4	2	—	—	3	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—
Rådhusrätten i Hälsingborg	—	—	—	—	3	1	—	—	5	5	3	—	7	6	—	—	10	3	4	—	6	3	2	2	—	—	5	1	
Summa	4	3	6	2	16	4	7	4	34	20	5	1	27	17	1	1	33	26	9	7	9	4	3	2	1	—	15	1	
	7		8		20		11		54		6		44		2		59		16		13		5		1		16		

Tab. 2. Antal bötesdomar (D) och bötesförelägganden (F) fördelade efter dagsbotsantalet.

Domkrets eller domstol	1—5		6—10		11—15		16—20		21—25	26—50	51—75	76—100	Över 100
	D	F	D	F	D	F	D	F	D	D	D	D	D
Tveta, Vista och Mo domsaga	3	4	9	9	3	6	4	—	3	4	1	—	—
Torna och Bara domsaga	—	—	1	17	3	—	7	1	2	7	3	—	—
Medelpads östra domsaga	—	—	7	6	7	1	—	3	2	3	—	—	—
Rådhusrätten i Norrköping	6	4	4	10	4	2	4	1	2	9	1	3	—
Rådhusrätten i Jönköping	4	1	5	3	5	2	2	1	5	1	1	—	—
Rådhusrätten i Hälsingborg	3	1	5	11	10	4	9	5	6	10	1	1	—
Summa	16	10	31	56	32	15	26	11	20	34	7	4	—
		26		87		47		37					

Tab. 3. Antal bötesdomar (D) och bötesförelägganden (F) fördelade efter bötesbeloppet (i kr.).

Domkrets eller domstol	Högst 10:—		11—20:—		21—30:—		31—40:—		41—50:—		51—75:—		76—100:—		101—200:—		201—300:—		Över 300:—	
	D	F	D	F	D	F	D	F	D	F	D	F	D	F	D	F	D	F	D	F
Tveta, Vista och Mo domsaga	1	—	2	3	6	5	2	4	3	4	—	3	4	—	7	—	2	—	—	—
Torna och Bara domsaga	—	2	—	2	1	5	2	2	3	4	5	2	3	1	5	—	2	—	2	—
Medelpads östra domsaga	—	—	—	—	2	4	4	1	6	2	—	3	—	—	6	—	1	—	—	—
Rådhusrätten i Norrköping	—	4	4	—	5	4	2	3	3	3	1	2	3	1	9	—	2	—	4	—
Rådhusrätten i Jönköping	5	—	2	—	1	3	1	—	3	2	5	1	3	1	2	—	1	—	—	—
Rådhusrätten i Hälsingborg	1	—	1	1	2	4	2	4	1	3	9	2	7	3	18	4	1	—	3	—
Summa	7	6	9	6	17	25	13	14	19	18	20	13	20	6	47	4	9	—	9	—
	13		15		42		27		37		33		26		51		9		9	

i 15 fall, varför de mest använda dagsbotsantalen i själva verket äro 10—20. En jämförelse med en i »Brottsligheten för åren 1932—1934» publicerad statistik synes visa, dels att dagsbotsbeloppen nu ligga i genomsnitt högre än då, dels att dagsbotsantal av 5 eller lägre blivit mindre vanliga. Tab. 3 slutligen redovisar bötesbeloppen, d. v. s. vad den bötfällde har att betala. Av de 262 redovisade bötesbeloppen uppgingo alla utom 28 till mer än 20 kr.

Denna stickprovsundersökning synes icke bekräfta uppfattningen, att de i dagsböter ålagda bötesstraffen i allmänhet skulle vara påfallande låga. Det bör beaktas, att penningvärdet år 1949 var högre än nu.

Självfallet kunna meningarna vara delade om huru höga bötesstraffen måste vara för att vara effektiva. Skäl kunna emellertid anföras för att det i allmänhet bör vara tillräckligt med tämligen låga böter.

Det bör sålunda beaktas, att såsom förut nämnts antalet ålagda böter i Sverige är icke långt från 150.000 om året. Att så många människor som detta tal ger vid handen årligen skulle vara i behov av någon starkare korrektion förefaller osannolikt. I stället visar antalet hän på svårigheten för medborgarna att känna och lyda mängden av föreskrifter som reglera livet i samhället. Ehuru flertalet bagatellförseelser bestraffas med penningböter, äro säkerligen många av de med dagsböter bestraffade förseelserna i det särskilda fallet helt lindriga. I Norge bestraffas överträdelser, av annat slag än fylleri, i mycket mindre utsträckning. Antagligen äro låga böter i allmänhet tillräckliga i de många fall där förseelsen kan karakteriseras som en ouppmärksamhet. Även ett lågt bötesstraff är i sådana fall merendels en högst ovälkommen utgift och ägnad att förmå dem, till vilka den ifrågavarande bestämmelsen riktar sig, att efter förmåga söka iakttaga denna.

Det bör också beaktas, att den för dagsbotssystemet grundläggande tanken om höternas anpassande efter betalningsförmågan måste leda till att personer med svag ekonomi dömas till böter som för mera välsituerade synas små. Endast genom att nöja sig med små böter kan man få de ekonomiskt sämst ställda att betala böterna, vilket dock är angeläget.

Den kritik, som vid konferensen riktades mot dagsbotssystemet, avsåg icke grundsatsen om hänsyn till betalningsförmågan vid ådömande av böter. Alla voro tvärtom ense om att sådan hänsyn borde tagas. Men kritikerna menade, att detta kunde ske utan att man därför behövde dela upp ådömandet av böter i två led: bestämmandet av dagsbotsantal och av dagsbotsbelopp.

I norska strafflagen § 27 heter det uttryckligen: »Når bot idømmes, bør det foruten til det straffbare forhold tas særlig hen-

syn til den dømtes formuesforhold og til hva han etter sine livsforhold antas å kunne utrede.« Tidigare maximeringar ha borttagits. Efter lag den 19 juli 1946 finns av gränser för bötesstraffet kvar endast vissa minimisatser i specialstraffrätten. Såsom motivering för borttagandet av övriga minima och av maxima anfördes, att sådana begränsningar stå i strid med den tanke åt vilken § 27 ger uttryck, nämligen att böterna skola avpassas efter den tilltalades ekonomiska förhållanden.

Vilken vikt i norsk praxis lägges vid den tilltalades ekonomiska förhållanden är enligt vad vid konferensen upplystes något ovisst. För bagatellförseelser lära böter utdömas tämligen schematiskt och utan större hänsyn till den tilltalades ekonomi; det skulle förefalla främmande att ådöma höga böter för exempelvis felparkering under motivering att den skyldige är en mycket förmögen man. Vid falskdeklaration, prisöverträdelse och liknande anses däremot hänsyn böra tagas till god ekonomi hos den tilltalade för att böterna skola bli tillräckligt avhållande, men det lär icke vara säkert, att sådana hänsyn i praxis verkligen spela den roll som de efter lagen borde.

Även enligt isländska strafflagen, § 51, skall vid bestämmande av bötesbeloppets storlek hänsyn tagas till den tilltalades ekonomiska förhållanden. Och enahanda gäller enligt dansk rätt för penningböter (strafflagen § 51 tredje st.). I Danmark finns för dessa böter icke något maximum, i Island däremot ett med några undantag absolut maximum av 200.000 kr., vilket emellertid är underkastat indexberäkning.

Anhängarna av ett system med penningböter vid vilkas bestämmande hänsyn skall tagas till betalningsförmågan finna ett sådant system smidigare än dagsbotssystemet.¹¹⁾ Detta kritiseras av dansken *v. Eyben*¹²⁾ bl. a. på den grund att det skulle innebära ett försök att tvinga domaren att taga hänsyn till de ekonomiska förhållandena på visst sätt i stället för att låta

¹¹⁾ Bl. a. anfördes vid konferensen såsom ett företräde hos systemet med penningböter, att sådana böter kunde sättas så höga att vinning av brottet därmed indrages. Enligt vad som uttalats i de svenska förarbetena till dagsbotslagstifningen och även kommit till uttryck i praxis (N J A 1933 s. 719) bör vinning av brottet däremot icke öva inflytande på storleken av dagsböter. Enligt förarbetena är i stället förverkande den riktiga metoden för indragning av sådan orättmätig vinst. Mot denna metod anmärktes vid konferensen, att den vore jämförelsevis mindre effektiv, emedan vinning som förverkats i motsats till böter får avdragas vid beskattningen. Till bemötande av invändningen kan erinras, dels att böter, beräknade efter vinningens belopp men ej avdragbara, kunna försätta lagöverträdaren i väsentligt sämre ställning än om han icke skördat någon vinning, dels att vinning av brottet otvivelaktigt får beaktas vid bestämmande av dagsbotsantalet.

¹²⁾ Strafadmåling, 1950, s. 196 ff. I en recension av detta arbete i Svensk juristidning 1951 s. 401 diskuterar förf. *v. Eybens* invändningar mot dagsbotssystemet.

honom taga den hänsyn därtill som han i det särskilda fallet finner påkallad.

På denna punkt göra sig tydligen olika uppfattningar gällande i de skilda nordiska länderna. För en svensk, som nu är van vid dagsbotssystemet, förefaller det vara en förtjänst hos detta, att det tvingar domstolarna att alltid, n. b. på det område där systemet anses böra gälla, taga hänsyn till den tilltalades ekonomiska förhållanden samt att öppet redovisa att och i vad mån sådan hänsyn tagits.

Av jämförelsevis mindre vikt torde vara, huru systemet i enskildheter formas. Med klok tillämpning kunna nog rätt olika bestämmelser ge goda resultat. I själva verket avvika de skilda ländernas bestämmelser om dagsböter icke så litet från varandra.

Antalet dagsböter är, fränsett konkurrensfall, i Danmark 1—60, i Sverige 1—120 och i Finland 1—300, där ej, såsom förekommer, högre minimum eller lägre maximum är bestämt.

Storleken av varje dagsbot skall enligt danska strafflagen § 51 första st. bestämmas till ett belopp, »svarende til den pågældendes gennemsnitlige dagsindtægt, idet der dog ved beløbets fastsættelse bør tages hensyn til bødefældtes livsvilkår, herunder hans formue, forsørgerpligter og andre forhold, der indvirker på betalingsevnen.» Minimum för dagsboten är 2 kr.; något maximum finnes icke. I svenska strafflagen. 2:8, hänföres dagsbotsbeloppet icke till en dag eller någon annan tidsenhet. Det står, att dagsboten skall fastställas till belopp fr. o. m. 1 t. o. m. 300 kr. efter ty prövas skäligt med hänsyn till den sakfälldes inkomst, förmögenhet, försörjningsskyldighet och ekonomiska förhållanden i övrigt. Men under förarbetena anfördes, att en dagsbot skulle vara det belopp som den sakfällda med hänsyn till sin betalningsförmåga skäligen borde böta om dagen. I rättstillämpningen utgår man ofta från 1/1000 av årsinkomsten och sätter dagsboten något högre eller lägre beroende på övriga ekonomiska förhållanden i det särskilda fallet. I Finland slutligen stadgar strafflagen i 4:2, att domstolen skall bestämma det penningbelopp, som bör anses såsom dagsbot, efter fri prövning i enlighet med den medelinkomst, som den sakfällda vid tiden har eller kunde hava och med beaktande av hans förmögenhetsförhållanden, hans skyldighet att underhålla sin familj ävensom övriga på hans betalningsskyldighet verkande omständigheter.

Dagsbotssystemets tankegång kan genomföras, vilken av dessa ståndpunkter lagstiftningen än intager. För systemet är icke väsentligt, att dagsboten anknytes till dagsinkomsten eller det belopp den bötfällda kan avstå per dag eller att det på annat sätt hänföres till dagen såsom enhet, utan det väsentliga är, att dagsboten blir sådan att den multiplicerad med dagsbotsantalet ger ett tillfredsställande bötesbelopp i förekommande fall.

Av väsentlig betydelse är emellertid vidare, att räkneoperatio-

nen redovisas i domen så att de ekonomiska förhållandenas inflytande på bötesbeloppet hålles isär från den vanliga straffmätningen. Vid konferensen gjorde systemets kritiker gällande, att det vore tillräckligt om hänsynstagandet till de ekonomiska förhållandena framginge av domsmotiveringen samt att domstolens uppfattning om brottets svårhet kunde med tillräcklig klarhet bringas till uttryck genom att domstolen i domen utsatte ett förvandlingsstraff, vilket icke borde stå i något automatiskt förhållande till bötesbeloppet.

I själva verket har enligt dansk rätt bötfällande domstol att i domen utsätta ett förvandlingsstraff, som den, såvida böterna icke äro dagsböter, har frihet att utmäta inom vissa gränser. Enahanda gäller i Island. I Norge utsättes på motsvarande sätt ett inom vissa gränser arbiträrt förvandlingsstraff även enligt de förelägganden av polisen genom vilka de allra flesta bötesaker avgöras.

I Sverige utsättes däremot icke något förvandlingsstraff vid böternas åläggande. Ett förvandlingsstraff ådömes först om det visar sig att böterna icke erläggas och, såsom skall beröras i det följande, i långtifrån alla sådana fall. Ådömes förvandlingsstraff, skall det bestämmas efter en i lagen intagen tariff, vilken efter en fallande skala sätter förvandlingsstraffet i visst förhållande till antalet dagsböter eller, när fråga är om penningböter, till bötesbeloppet.

I Sverige skulle ett utsättande av förvandlingsstraff i bötesdom eller bötesföreläggande redan av den anledningen förefalla egendomligt, att förvandling där äger rum i så försvinnande få fall. Men det synes också principiellt egendomligt, att det i en dom på böter skall utsägas att straffet eventuellt kan bli frihetsstraff i stället. Det är vidare allt annat än givet, att det är ändamålsenligt att bestämma förvandlingsstraffet efter brottets grovhet. I Norge har gjorts gällande,¹³⁾ att förvandlingsstraffet har till uppgift allenast att vara ett psykologiskt tvångsmedel för att framtvinga betalning, och en sådan uppfattning har också förestavat den fallande skalan i den svenska förvandlingstariffen. Om emellertid alternativet till dagsbotssystemet är en ordning, enligt vilken bötesbelopp bestämmas under hänsynstagande till den tilltalades betalningsförmåga men i bötesdomen utsättes ett förvandlingsstraff bestämt efter brottets beskaffenhet, synes dagsbotssystemet böra tillerkännas ett avgjort företräde. Ty alternativet kräver, om det skall genomföras på allvar, samma beräkningar av domstolarna som dagsbotssystemet men tillåter

¹³⁾ Av *Skeie*, Den norske strafferet, bd I, 2. utg. 1946 s. 351 f. I praxis lär det dock i allmänhet vara brottets svårhetsgrad som blir avgörande för förvandlingsstraffet. Den ståndpunkten har försvarats av *Hagerup* och av *Andenæs* i dennes stencilerade föreläsningar över straffrättens allmänna del, Oslo 1949, III s. 313 f.

Tab. 4. Bötfullda personer och förvandlingsstraff i Sverige.

År	Bötfullda personer	Verkställda förvandlingsstraff		Villkorliga förvandlingsstraff	
		Antal	%	Antal	%
1931	104099	12375	11,9		
1932	107043	13358	12,5		
1933	114868	11490	10,0		
1934	126080	9369	7,4		
1935	123274	7942	6,4		
1936	125888	6723	5,3		
1937	136604	4836	3,5		
1938	142629	4728	3,3		
1939	139665	815	0,6		
1940	116484	648	0,6		
1941	132440	571	0,4	515	0,4
1942	147764	438	0,3	380	0,3
1943	169861	321	0,2	275	0,2
1944	159702	313	0,2	338	0,2
1945	153910	346	0,2	407	0,3
1946	148142	289	0,2	409	0,3
1947	144435	355	0,2	426	0,3
1948	112600	277	0,2	358	0,3
1949	—	275	—	425	—

icke, att resultatet av beräkningarna framläggas på ett lättillgängligt sätt. Det förefaller opraktiskt, att den tilltalade och de som äro intresserade av hur han dömts icke av själva bötesbeslutet kunna få besked om hur pass allvarlig hans förseelse ansetts vara utan skola vara hänvisade till att draga slutsatser därom från förvandlingsstraffet.

En tredje punkt, som tilldrog sig uppmärksamhet vid konferensen, gällde just *förvandlingsstraffen*.

Med intresse mottogos upplysningar om hur man i Sverige lyckats nedbringa dessas antal till en obetydlighet. I *tab. 4* redovisas utvecklingen under en följd av år. Innan ännu dagsbotts-systemet hunnit inverka på förvandlingsfrågan, gingo 10 % eller mera av alla böter till förvandling. År 1932 verkställdes således över 13.000 förvandlingsstraff, motsvarande 12,5 % av de under samma år ådömda bötesstraffen. Införandet av dagsbotssystemet med 1932 års ingång var helt naturligt ägnat att nedbringa förvandlingsstraffens antal. Detta sjönk, absolut och relativt, under

alla de följande åren av 1930-talet. Å 1938 hade procenttalet nedgått till 3,3 %. Att dagsbotssystemets införande icke genast medförde en så stark nedgång av förvandlingsstraffens antal berodde nog till någon del på eftersläpning men säkerligen även på att år 1932 och tiden närmast därefter rådde en ekonomisk kris som småningom vek. De ekonomiska konjunkturerna orsakade således, att ett icke ringa antal människor, som enligt lag och domstols dom borde straffas med böter, i stället fingo undergå fängelsestraff.

En radikal nedgång av antalet förvandlingsstraff medförde emellertid 1937 års bötesverkställighetsreform.

Reformen gick ut på att minska användningen av förvandlingsstraff dels genom att underlätta betalning och tvångsindrivning av böter, dels genom att i viss omfattning eftergiva förvandlingsstraffet för böter som ändock icke bliva betalade.

I förstnämnda hänseende märkes, att frivillig betalning underlättades genom utvidgning av möjligheterna till anstånd med bötesbetalning och till betalning successivt i delposter samt att indrivningsförfarandet effektiviserades genom införande av möjlighet att uttaga böter genom införsel, d. v. s. exekution i löpande lön. För att frampressa betalning skärptes också den tariff efter vilken böter vid betalning förvandlas till frihetsstraff.

Därest trots det förbättrade indrivningsförfarandet böter icke erläggas, uppstår såsom tidigare fråga om böternas förvandling till frihetsstraff, men användningen av sådant förvandlingsstraff har begränsats genom stränga förutsättningar. Penningböter till belopp ej överstigande 25 kr. och dagsböter som icke överstiga 5 dagsböter må över huvud icke förvandlas, såvida ej omständigheterna föranleda till antagande att den bötfälde av tredska eller uppenbar vårdslöshet underlåtit att gälda böterna eller och straffets verkställighet erfordras för den dömdes tillrättaförande. Vidare har öppnats möjlighet att ådöma förvandlingsstraff villkorligt. Villkorlig dom å förvandlingsstraff framhåves enligt lagen t. o. m. som regel, i det att i 4 § lagen den 22 juni 1939 om villkorlig dom stadgas att villkorlig dom på förvandlingsstraff må beviljas såframt omständigheterna ej föranleda till antagande att sådana omständigheter föreligga som nyss angivits medföra att småböter skola förvandlas. Endast i övriga fall eller om villkorlig dom å förvandlingsstraff förverkas behöver den bötfälde undergå förvandlingsstraff.

En särställning intaga emellertid böter som ådömts för fylleri, om den bötfälde under de före förvandlingen senast förflutna två åren tre eller flera gånger, den aktuella fylleriförseelsen inbegripen, fällts till ansvar för fylleri. Är sådant fall för handen, skall undersökas om icke den bötfälde bör enligt alkoholslagstiftningen intagas i allmän alkoholistanstalt, något som prövas av nykterhetsnämnden i kommunen och länsstyrelsen.

Leder denna prövning icke till ett förordnande om intagande i alkoholistanstalt, gå böterna till förvandling även om de tillhöra småböternas kategori. Denna särreglering har givits för att bereda alkoholister lämplig vård och även i tanke att fylleriböternas effektivitet kunde skadas om böter för upprepat fylleri skulle undgå förvandling i fall där alkoholistvård icke kommer till stånd.¹⁴⁾

Tab 4. visar, att reformen av bötesverkställigheten genast medförde en minskning av antalet verkställda förvandlingsstraff till mindre än $\frac{1}{5}$, och att antalet sedermera ytterligare nedgått, både absolut och relativt. För de första åren efter reformen äro siffror på antalet villkorligt ådömda förvandlingsstraff icke tillgängliga; för senare år visar sig antalet sådana förvandlingsstraff till en början vara av samma storleksordning som antalet verkställda förvandlingsstraff för att därefter bli något större.

I vad 1937 års bötesverkställighetsreform avsåg att minska användningen av förvandlingsstraff har den nått sitt mål. Det skulle emellertid kunna ifrågasättas, om detta resultat möjligen vunnits på bekostnad av bötesstraffets effektivitet. En fråga som inställer sig är därför i vad mån böter verkligen betalas. Det låga antalet förvandlingsstraff, villkorliga och ovillkorliga, ger vid handen, att bötesbetalningen är god beträffande böter som äro förvandlingsbara. Däremot kan man icke av tabellen sluta något om betalningen av småböter, vilka som nämnt i princip icke kunna förvandlas.

Till belysning av frågan ha uppgifter inhämtats från Polis-kamrerarkontoret i Stockholm beträffande de böter som utdömts av polisdomstolen där eller av Stockholms rådhusrätt under första kvartalet 1947 och genom Riksräkenskapsverket beträffande de böter som under samma tid utdömts av Rådhusrätten i Sundsvall eller av Häradsrätten i Vadsbo domsaga. De ådömda böterna ha följts i Stockholm till oktober 1950 och på de andra orterna ett par månader längre. Resultatet av undersökningarna redovisas i tab. 5, 6 och 7.

Vid studium av dessa tabeller fäster man sig kanske först vid uppgifterna om avkortade eller avskrivna böter samt restantier.

Till förklaring må nämnas, att avkortning och avskrivning till sin natur äro åtgärder varigenom länsstyrelsen avför böter ur

¹⁴⁾ Förvandling av böter är utesluten även i vissa fall som icke angivits i texten här ovan. Ett sådant fall är det, att någon tvångsintagits i allmän alkoholistanstalt; då skola böter som ålagts före intagningen icke förvandlas och icke heller, såvida ej anstaltstyrelsen påkallar det, böter som ålagts efter intagningen men före utskrivningen. Skyldigheten att betala de ålagda böterna kvarstår emellertid. Detta förefaller olämpligt och obilligt, om böterna ålagts för fylleri och intagningen skett med anledning av att böterna icke betalats. Även där intagningen ägt rum i annat sammanhang borde nog skyldigheten att betala fylleriböter upphöra.

Tab. 5. Böter, utdömda av Polisdomstolen i Stockholm och Stockholms rådhusrätt under 1:a kvartalet 1947.

Förseelsen	Antal poster									
	Utdömda		Betalda		Förvandlade		Avkortade eller avskrivna		Restantier	
	t. o. m. 100 kr.	över 100 kr.	t. o. m. 100 kr.	över 100 kr.	t. o. m. 100 kr.	över 100 kr.	t. o. m. 100 kr.	över 100 kr.	t. o. m. 100 kr.	över 100 kr.
Enligt strafflagen utom fylleri	488	112	385	78	31	13	65	17	7	4
Fylleri	787	56	575	31	41	10	170	14	1	1
Trafikförseelser	1514	65	1461	58	8	3	45	3	—	1
Ransoneringsförseelser	42	32	41	29	—	—	1	1	—	2
Övriga	947	128	841	109	11	5	89	8	6	6
Summa	3.778	393	3.303	305	91	31	370 ¹⁾	43 ¹⁾	14	14

1) I dessa poster ingå en del böter, som till viss del betalats och som till återstoden avskrivits eller avkortats.

Tab. 6. Böter, utdömda av Rådhusrätten i Sundsvall under 1:a kvartalet 1947.

Förseelsen	Antal poster									
	Utdömda		Betalda		Förvandlade		Avkortade eller avskrivna		Restantier	
	t. o. m. 100 kr.	över 100 kr.	t. o. m. 100 kr.	över 100 kr.	t. o. m. 100 kr.	över 100 kr.	t. o. m. 100 kr.	över 100 kr.	t. o. m. 100 kr.	över 100 kr.
Enligt strafflagen utom fylleri	42	4	40	3	—	—	2	1	—	—
Fylleri	89	—	65	—	—	—	24	—	—	—
Trafikförseelser	57	3	55	2	—	—	2	1	—	—
Ransoneringsförseelser	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—
Övriga	77	2	76	2	—	—	1	—	—	—
Summa	266	9	237	7	—	—	29	2	—	—

Tab. 7. Böter, utdömda i Vadsbo domsaga under 1:a kvartalet 1947.

Förseelsen	Antal poster									
	Utdömda		Betalda		Förvandlade		Avkortade eller avskrivna		Restantier	
	t. o. m. 100 kr.	över 100 kr.	t. o. m. 100 kr.	över 100 kr.	t. o. m. 100 kr.	över 100 kr.	t. o. m. 100 kr.	över 100 kr.	t. o. m. 100 kr.	över 100 kr.
Enligt strafflagen utom fylleri	20	1	20	1	—	—	—	—	—	—
Fylleri	6	—	6	—	—	—	—	—	—	—
Trafikförseelser	97	4	97	4	—	—	—	—	—	—
Ransoneringsförseelser	14	—	14	—	—	—	—	—	—	—
Övriga	50	12	49	11	—	1	1	—	—	—
Summa	187	17	186	16	—	1	1	—	—	—

indrivningsmyndigheternas bokföring. Avskrivning får ske bl.a. när bötfälld icke kan anträffas och likaså när han tvärtom anträffats inom riket men befunnits sakna tillgång till böternas gäldande och böterna enligt beslut av domstol eller åklagare ej skola förvandlas, såsom kan bliva händelsen enligt de återgivna reglerna om småböter och om fylleriböter samt i vissa andra i lag noga angivna fall. Denna åtgärd utesluter icke, att indrivning sedermera äger rum om hinder upphör. Genom avkortning, som sker bl. a. om böter preskriberas, skilja sig indrivningsmyndigheterna däremot definitivt från ärendet.

Det är helt naturligt, att för Stockholm, där många av de bötfällda ha en rörlig existens, siffrorna i de ifrågavarande kolumnerna bliva jämförelsevis höga. Därtill är att märka, att antalet avskrivningar både där och i Sundsvall till icke ringa del falla på fylleriböter, vid vilka enligt vad förut berörts nykterhetsvårdande åtgärder i viss utsträckning skola träda i stället för förvandling, och att därför antalet avskrivningar av fylleriböter måste bli tämligen stort.

Det som är av intresse i detta sammanhang är emellertid att se i vilken utsträckning böter betalas. På det hela taget tycks bötesbetalningen, av undersökningen att döma, vara tämligen tillfredsställande. En uträkning efter tabellerna visar, att i Stockholm betalades 87 % av de ålagda bötesposterna, i Sundsvall 89 %. För fylleriböterna, om dessa tagas för sig, äro procentalen lägre: i Stockholm 72 % och i Sundsvall 73 %.

Till jämförelse meddelas, i *tab. 8* och *9*, motsvarande uppgifter för Köpenhamn och Oslo, vilka framlades vid konferensen. Av dem kan uträknas, att i Köpenhamn betalades 95 %, i Oslo däremot blott 84 % av alla de ålagda böterna. För fylleriböterna äro motsvarande procenttal 82 % i Köpenhamn och 73 % i Oslo. Dessa siffror ge icke vid handen, att den svenska rättens obenägenhet för förvandling skulle leda till avsevärt sämre bötesbetalning.

Ivar Strahl.

Tab. 8. *Idømte og vedtagne bøder i København i første kvartal 1947.*

Forseelsen	Pålagde bøder		Betalt		Afsonet		På anden måde afgjort (død, bdg.)		Restance	
	under 100 kr.	over 100 kr.	under 100 kr.	over 100 kr.	under 100 kr.	over 100 kr.	under 100 kr.	over 100 kr.	under 100 kr.	over 100 kr.
Pvt. § 9, 1 (Beruselse)	892	34	734	27	152	7	6	—	—	—
Pvt. i øvrigt	542	48	462	36	79	11	1	1	—	—
Færdselslov og- motorlov	984	196	980	189	4	5	—	2	—	—
Færdselslov	3635	19	3613	17	14	2	8	—	—	—
Straffelov	86	154	82	137	4	13	—	2	—	2
Andre sager (Byggesager, sund- heds-vedt. m. v.)	397	198	380	184	14	13	3	1	—	—
Krisesager	202	676	178	619	18	43	6	14	—	—
Ialt	6738	1325	6429	1209	285	94	24	20	—	2

Tab. 9. Bøter ved Oslo politikammer i tiden 1/1—1/4 1947.

Forseelsen	Ilagte bøter		Betalt		Sonet		Bortfalt ved død, benådning m. v.		Restanser	
	under 100 kr.	over 100 kr.	under 100 kr.	over 100 kr.	under 100 kr.	over 100 kr.	under 100 kr.	over 100 kr.	under 100 kr.	over 100 kr.
Drukkenskap	2025	296	1555	154	421	132	39	6	10	4
Trafikkforseelser	567	10	560	9	3	1	2	—	2	—
Pris- og rasjonering	72	115	67	104	2	3	1	4	2	4
Øvrige forseelser	809	280	794	261	10	9	5	3	—	8
Samtlige	3473	701	2976	528	436	145	47	13	14	16